

МИГРАНТИ ИЗ БИВШИХ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ РЕПУБЛИКА У ХОЛАНДИЈИ

Извод: У Холандији данас живи око 76 хиљада досељеника пореклом из бивше Југославије. Они представљају једну од мањих етничких група у овој држави. На основу времена досељавања, могу се поделити на досељенике старије (60-е и 70-е године прошлог века) и новије генерације (90-е године 20-ог века). Ове групе међу собом се разликују по мноштву обележја - образовној структури, примањима, току и исходу процеса интеграције... Демографски, економски, социолошки и културолошки показатељи ове групе досељеника често су ближи обележјима аутохтоног становништва него осталим алохтоним скупинама, па бивши Југословени представљају једну од најбоље интегрисаних мигрантских група у овој држави. Рад се бави бројношћу, просторним размештајем, историјатом досељавања, полно, старосном, образовном, верском, структуром запослености и примања, као и криминалом, интеграцијом и шансама за повратак ове групе исељеника у земљу матицу.

Кључне речи: алохтоно становништво, демографске структуре, интеграција, бивша Југославија, Холандија

Abstract: There are 76 thousand of migrants originating from the former Yugoslavia in the Netherlands today. They present one of the smaller non-native ethnic groups in this country. Based on migration period, they can be divided in two groups – migrants from the 60's en 70's ("old generation") en migrants from the 90's of the last century ("new generation"). These two groups differ from each other in educational structure, earnings, integration processes etc. Demographical, economical, social and cultural parameters of the immigrants from the former Yugoslavia are often closer to those of the autochthonous population then those related to the other allochthonous groups - they are one of the best integrated immigrant groups in the Netherlands. This paper deals with number, spatial distribution and history of migrations, gender, age, educational, confessional, employment and earnings structure, as well as criminal, integration and chances of return of this immigrant group to the country of origin.

Key words: allochthonous population, demographic structures, integration, former Yugoslavia, the Netherlands

Увод

Са 16,5 милиона становника распоређених на 41 526 km², Краљевина Холандија спада у најгушће насељене земље Европе (484 ст/ km²). Већом густином насељености на континенту одликују се само патуљасте државе Монако, Ватикан и Малта, док на светској табели густине насељености ова држава заузима већ 15. место. У њеном саставу се, поред европског дела, налазе и Аруба и Холандски Антили.

Досељеници чине једну петину холандског становништва (3,1 милион). У великим градовима алохтони су заступљени са једном трећином, док се у три највећа (Амстердам, Ротердам и Ден Хаг) више од половине становника млађих од 20 година одликује алохтоним пореклом.

Алохтони становници представљају веома осетљиву и пажљиво проучавану тематику у холандском друштву. То се, међутим, највише односи на 4 велике

---

* Мр Маријана Јанчић, стипендиста Министарства науке и заштите животне средине, Београд.

класичне групе досељеника (Турци, Мароканци, Суринамци[†] и Антилијанци/Арубљани), док су истраживања изведена на мањим групама (у које спада и бивше југословенско становништво) мање обимна и детаљна.

Под алохтоним становништвом холандска статистика подразумева особе којима је бар један родитељ рођен у иностранству. Оно се најчешће дели на *не-западне* (10,4%) и *западне алохтоне* (8,7% укупног становништва). Док у не-западне спадају досељеници пореклом из Турске, земаља Африке, Латинске Америке и Азије (са изузетком бивше Холандске Индије/Индонезије и Јапана), западну групу чине досељеници из Европе - укључујући мигранте бившег СССР-а, бивше Холандске Индије/Индонезије и Јапана (Garssen J., Nicolaas H., Sprangers A., 2005).

Овај рад ће се бавити мигрантима са простора бивше Југославије као алохтоном групом у Холандији.

Бројност

Следећом табелом приказана је бројност најзначајнијих алохтоних група у Холандији:

Табела 1. Најбројније алохтоне групе у Холандији 01.01. 2005. године.

ЗЕМЉА ПОРЕКЛА АЛОХТОНОГ СТАНОВНИШТВА	БРОЈ СТАНОВНИКА	
	апсолутни (x1000)	% укупног становништва
НЕ-ЗАПАДНИ:	1 692,0	10,39
Турска	357,9	2,20
Суринам	328,3	2,02
Мароко	314,7	1,92
Холандски Антили/Аруба	129,7	0,80
Кина	43,9	0,27
Ирак	43,5	0,27
Авганистан	36,7	0,23
Иран	28,5	0,18
Сомалија	21,7	0,13
Остали не-западни	387,1	2,37
ЗАПАДНИ:	1 420,4	8,72
Холандска Индија/Индонезија	395,8	2,43
Немачка	386,2	2,37
Белгија	112,6	0,69
Велика Британија	76,2	0,47
Бивша Југославија	76,1	0,47
Бивши СССР	43,9	0,26
Пољска	39,5	0,24
Остали западни	291,0	1,79
АУТОХТОНИ	13 179,9	80,90
УКУПНО	16 292,3	100,00

(Garssen J., Nicolaas H., Sprangers A., 2005)

На дан 1. јануара 2005. године, у Холандији је живело укупно 76346 особа пореклом из Србије, Црне Горе, Хрватске, Словеније, Македоније и Босне и Херцеговине, што је чинило 4,7 % укупног холандског становништва. До средине деведесетих година они су у холандском регистру становништва регистровани као Југословени. Централни биро за статистику направио је 2002. године званичну процену њихове поделе по бившим републикама, која гласи: 34,2 хиљаде особа из Србије и Црне Горе (укључујући Косово), 27,3 хиљада из Босне и Херцеговине, 7,3 хиљаде из Хрватске, 3,3 хиљаде из Македоније и 2,4 хиљаде из Словеније. У процени

[†] Република Суринам је бивша холандска колонија. Независност је стекла 1975. године.

се наглашава да се бивша република не мора поклапати са етничком припадношћу (Hessels T., 2005).

Када се ради о тражиоцима азила, половину свих захтева са територије бивше Југославије у Холандији до 1999. године предали су досељеници из Босне и Херцеговине, док их је 40 % стигло из бивше Савезне Републике Југославије. Састав босанске групе процењује се на 70 % босанских Муслимана - Бошњака, 15 % Рома пријављених као Босанци и свега 10 % Срба и Хрвата пореклом из Босне и Херцеговине. Од азиланата из бивше СРЈ, 78 % чинили су косовски Албанци, 7 % Роми, 5% санџачки Муслимани и свега 5 % Срби и Црногорци (Snel E., Boom de J., Burgers J., Engbersen G., 2000).

Због недоступности прецизнијих података, досељеници са простора бивше Југославије биће посматрани као целина, независно од њихове етничке припадности.

Просторни размештај

Нехоландско становништво живи претежно на западу земље (Рандстад), са највећом концентрацијом у 4 велика града (Амстердам, Ротердам, Ден Хаг и Утрехт). Поменуто груписање израженије је код класичних у односу на нове мањинске групе, што приказује следећа табела:

Табела 2. Просторни размештај етничких мањина у Холандији (у процентима становништва)

	север	исток	запад	југ	укупно
КЛАСИЧНИ:					
Турци	2	21	60	16	100
Мароканци	2	10	72	17	100
Суринамци	3	11	79	7	100
Антилијанци	6	14	66	14	100
НОВИ:					
Авганистанци	9	21	50	20	100
Ирачани	11	25	51	13	100
Иранци	9	20	56	14	100
Сомалијци	8	16	53	23	100
бивши Југословени	10	18	51	22	100
АУТОХТОНИ:	12	22	44	23	100

(VROM, 2005)

Досељеници из бивше Југославије такође се одликују груписањем на западу земље, иако мање израженим у односу на остале алохтоне групе.

Табела 3. Просторни размештај карактеристичних алохтоних група и аутохтоног становништва по холандским провинцијама 2001. године (у процентима)

ПРОВИНЦИЈА	бивши Југословени	Суринамци	Мароканци	аутохтони
Гронинген	3,2	1,9	0,4	3,5
Фрисланд	3,3	0,9	0,7	3,9
Дренте	3,6	0,5	0,4	3,0
Оверајсел	4,9	1,6	1,3	6,8
Флеволанд	2,0	5,1	2,2	2,1
Гелдерланд	10,2	3,4	6,0	12,1
Утрехт	5,8	5,4	13,3	7,0
Северна Холандија	15,5	30,9	27,3	15,9
Јужна Холандија	27,5	42,7	30,8	21,4
Зеланд	2,4	0,8	0,7	2,3
Северни Брабант	13,4	5,8	11,5	14,9
Лимбург	8,1	0,9	5,3	7,1
УКУПНО	100	100	100	100

(EUR, 2003)

Наведени подаци показују да је расподела (бившег) југословенског становништва по холандским провинцијама сличнија расподели аутохтоних становника, него осталих алохтоних група. Уочљиво је много израженије груписање Суринамаца и Мароканаца у провинцијама Северна Холандија (Харлем, Амстердам) и Јужна Холандија (Ден Хаг), него што је то случај са досељеницима са територије бивше Југославије, који су по свим провинцијама распоређени много равномерније.

Скоро четвртина (23 %) бившег југословенског становништва у Холандији је 2001. године живела у једном од 4 велика града (Амстердам, Ротердам, Ден Хаг и Утрехт). Код Турака овај проценат износио је 35, Мароканаца 47, а Суринамаца чак 55 одсто. Ако се у обзир узму и општине у непосредној близини великих градова, овај показатељ се код становништва са простора бивше Југославије повећава на једну трећину (Hessels, T., 2005).

Занимљивост представља чињеница да, за разлику од већине других алохтоних група, висок проценат досељеника пореклом из бивше Југославије живи у насељима мањим од 50 хиљада становника (37,7 %). Поређења ради, код Суринамаца се ради о свега 14 %, док чак 51,8 % аутохтоног становништва живи у насељима поменуте величине. Када се ради о бившем југословенском становништву, ова појава се делимично може објаснити и планском политиком насељавања избеглица широм земље – и сами центри за тражење азила налазе се најчешће у мањим насељима (EUR, 2003).

Све мањинске групе у Холандији показују тенденцију груписања у оквиру насеља. Сегрегација алохтоног становништва израженија је код класичних него код нових група (у које спадају бивши Југословени), али је ипак присутна у извесној мери. Југословенски досељеници се, заједно са Иранцима, одликују најмањом тенденцијом просторне изолације. Занимљивост представља чињеница да је код класичних алохтоних група сегрегација израженија у великим него у малим градовима, док је код нових група присутна и у мањим насељима. Када се ради о бившим Југословенима, показатељи сегрегације су у малим насељима понекад чак виши него у великим градовима (VROM, 2005).

Историјат досељавања

Према периоду досељавања, етничке мањине у Холандији деле се на 4 класичне и 5 нових група. У класичне мањине убрајају се Турци, Мароканци, Суринамци и Антилијанци/Арубљани, док у нове спадају Авганистанци, Ирачани, Иранци, Сомалијци и народи бивше Југославије (VROM, 2005)

Двадесетих година прошлог века у јужну холандску провинцију Лимбург доселила се већа група Словенаца, запосливши се у рудницима. Њихов број је 1930. године износио око 4 хиљаде. Највећи број ових емиграната се због економске кризе вратио у домовину, па је 1936. у јужном Лимбургу живело још свега 300 Словенаца (Bunt van de H., Fijnaut C., Nelen J., 1999).

Шездесетих и седамдесетих година двадесетог века, Холандија је привукла велику количину гостујућих радника ("гастарбајтера") из Италије, Шпаније, Португала, Турске, Грчке, Марока, Туниса и Југославије. Радило се претежно о ниско образованим радницима, који су се запошљавали у бродоградњи, текстилној, металској и прехрамбеној индустрији, док су жене радиле најчешће у дуванској и индустрији прераде рибе. Док је њихов број 1972. године износио око 4 хиљаде, 1987. радило се о већ 11 500 досељеника (Bunt van de H., Fijnaut C., Nelen J., 1999). Према проценама, у овом периоду се чак 28 хиљада радника са територије бивше Југославије доселило у Холандију, али се половина њих није ту трајно задржала (Hessels T., 2005).

Последња деценија двадесетог века донела је Холандији талас азиланата из земаља бивше Југославије – 1992. године предато је 25 хиљада захтева за азил, а 1994. године забележен је максимум од 50 хиљада особа. У периоду 1993-1997. Холандија је примила 25 хиљада азиланата само из Србије и Црне Горе. Када се ради о Косову, у Холандију је стигло укупно 10 хиљада косовских избеглица, од чега се у њој задржало око 3 хиљаде особа (Hessels T., 2005).

Холандија се у то време одликовала мање оштром азилантском политиком у односу на околне земље (Немачку и Шведску, на пример). Након поменутог таласа усељавања уведене су мере поштрења услова за тражење азила, па је број захтева 1995. године опао за половину броја забележеног годину дана раније (ТК, 2004). Рестриктивне мере односиле су се не само на азиланте већ и имигранте уопште, а поменути тренд настављен је до данашњих дана, чиме је обим усељавања у ову државу данас заустављен на нивоу 2003. године (СБС, 2005)

Последњу деценију XX века у Холандији карактерише и снажан прилив високо образованих кадрова (најчешће техничког усмерења) пореклом из земаља бивше Југославије. Ови мигранти често имају унапред обезбеђен посао и основне животне услове (боравишну дозволу, пребивалиште, здравствено осигурање, често и посебне повластице), па у новој средини имају најбољу стартну позицију. Додамо ли на то чињеницу да се ради о високо образованим стручњацима, који већ говоре један страни језик и који су у професионалном смислу дочекани са добродошлицом, лако је закључити да ова група има најбоље услове за квалитетан живот у новом окружењу. Овакви кадрови су, нарочито на самом прелазу из XX у XXI век, били веома тражени у холандским фирмама интернационалног значаја (Philips, Bosch, Ericsson, Lucent), па у градовима попут Ајндховена представљају већину бившег југословенског становништва. Економска ситуација у држави је у међувремену погоршана, па је и значајнији прилив оваких кадрова заустављен. Поменути период карактерише и снажан прилив младих стручњака који у Холандију долазе због наставка школовања (најчешће докторске студије).

На дан првог јануара 1990. године у Холандији је живело 24232 особе пореклом са територије бивше Југославије. Пет година касније регистровано је 48768 имиграната, да би првог јануара 2001. године овај број порастао на 71438 особа (ТК, 2004). У периоду 1996-2005. забележен је пораст од 19,9 досељеника југословенског порекла на хиљаду становника – или 35% њиховог броја на почетку овог периода. Приликом анализе ових података треба имати на уму и непознат број миграната са територије бивше Југославије који у Холандији бораве илегално (СБС, 2005).

Табела 4. Миграције становника пореклом из земаља бивше Југославије на територију Холандије у периоду 1995-2003.

Година	Имиграција	Емиграција	Миграциони салдо
1995.	15 130	1872	14258
1996.	7 272	2444	4828
1997.	3 636	2244	1392
1998.	3 364	1548	1816
1999.	5 566	1876	3690
2000.	9 560	2526	7034
2001.	6 496	2240	4256
2002.	3 688	3000	688
2003.	2 714	3748	1034
Укупно (1995-2003)	57 426	21498	35928

(Hessels T., 2005)

Алохтони становници Холандије се деле и на досељенике прве и досељенике друге генерације. Прву генерацију чине они рођени у иностранству, док се у другој налазе особе рођене у Холандији којима је најмање један од родитеља рођен ван ње (Garssen J., Nicolaas H. en Sprangers A., 2005). Док код класичних алохтоних група становништво друге генерације чини 40% или чак половину укупног становништва те етничке мањине, код (бивших) Југословена друга генерација чини свега једну четвртину укупног броја досељеника (Boom J., 2000) Од 71438 особа југословенског порекла са стаништем у Холандији 2001. године, 53747 (75 %) рођено је у земљи матици. Другу генерацију миграната чинило је 17691 особа или 25 % њиховог укупног броја (ТК, 2004).

Полна и старосна структура

Две трећине становништва југословенског порекла у Холандији млађе је од 40 година (Hessels T., 2005). Просечна старост екс-Југословена у Холандији је 31,3 године, што одговара просечној старости суринамских или иранских имиграната (31,7, односно 31,3 године). Просечна старост класичних мигрантских група значајно је нижа од тога (22-27 година). Од 0 до 19 година старо је 30,3 % бивших Југословена у Холандији, највећи број налази се у старосној групи 20-64 године (66,4 %), док 3,3 % има 65 и више година (CBS, 2005).

Док су код многих нових алохтоних група мушкарци заступљени са благом већином (55-58 %), код миграната са простора бивше Југославије присутна је равнотежа када је полна структура у питању (Keuzenkamp S., Merens A., 2006).

На рађање првог детета мајке пореклом из бивше Југославије одлучују се у просеку са својих 28,1 година, што је један од највиших просека алохтоног становништва у Холандији. Бивше југословенско становништво у Холандији се и овде, као и по многим другим показатељима, налази ближе аутохтоном него алохтоном становништву - код аутохтоних мајки ради се у просеку о 29,6 година. Величина породице југословенских исељеника у Холандији такође се приближава просеку аутохтоног становништва (CBS, 2005).

Образовна структура

Истраживање изведено 2004. године у оквиру Годишњег рапорта о интеграцији од стране организације SPVA (Sociale Positie en Voorzieningsgebruik van Allochtonen) на узорку од 3500 особа (како класичних, тако досељеника нове генерације) показује да је образовна структура бивших Југословена у Холандији упоредива са оном која карактерише Антилијанце. Просечни образовни ниво југословенских исељеника нешто је нижи од иранског, али знатно бољи од просека који карактерише Сомалијце, Мароканце или Турке. Следећа табела приказује образовни ниво појединих мигрантских група у Холандији:

Табела 5. Образовни ниво алохтоног и аутохтоног становништва у Холандији (15-64 год) 2003. године (у процентима).

Школска спрема	Бивши Југословени	Иранци	Сомалијци	Турци	Антилијанци	Аутохтони
Без дипломе	5	3	19	14	4	-
Нижа	16	10	36	38	16	9
Средња	56	56	37	42	60	42
Виша/висока	23	31	8	6	20	26
Укупно	100	100	100	100	100	100

(Hessels T., 2005)

Приликом анализе табеле треба имати на уму то да се диплома стечена у иностраној земљи у великом броју случајева процењује на нижи ниво. То се односи на чак 43 % свих захтева, док се у 2 % случајева диплома стечена у иностраној земљи од стране холандских ауторитета уопште не признаје.

Анализа млађег дела расположивог узорка указује на правило да деца достижу виши образовни ниво у односу на родитеље, као и то да се бивши Југословени у том случају котирају највише, заједно са Иранцима (Hessels T., 2005)

Табела 6. Образовни ниво алохтоног становништва у Холандији (15-34 год) 2003. године (у процентима)

Школска спрема	Бивши Југословени	Иранци	Сомалијци	Авганистанци
Нижа	0	0	2	1
Средња	56	60	81	83
Виша/висока	44	40	17	16
Укупно	100	100	100	100

(Hessels T., 2005)

Образовни ниво мушкараца и жена не разликује се значајно, што представља изузетак у односу на остале алохтоне групе у Холандији (CBS, 2005).

Верска структура

Шездесет два процента бившег југословенског становништва у Холандији изјашњава се као припадник одређене религије. Тај проценат расте са старосћу испитаника, а опада са висином школске спреме. Код испитаника старости 15-24 године, 44% испитаника декларишу се као верници. У групи старости 25-44 године тај постотак расте на 62, док се код испитаника старих 45-65 година ради о 68 % религиозних. Југословенски досељеници су и по овом обележју ближи аутохтоном, него остатку алохтоног становништва (CBS, 2005).

Што се посете верским објектима тиче, 54 % југословенских исељеника у Холандији не посећује их никада. Тридесет један одсто чини то једном годишње, 9 % једном месечно, а свега 6% једном недељно и чешће. Ове бројке ниже су чак и у односу на аутохтоно становништво, од којег се свега 35 % изјашњава као припадник неке религије. Ови подаци су, између осталог, последица чињенице да у Холандији нема објекта српске православне цркве, већ се посећују објекти руске и грчке православне цркве (CBS, 2005).

Запосленост и примања

На основу података Централног бироа за статистику (CBS) из 1998. године, имигранти са територије бивше Југославије као активно запослена лица на холандском тржишту рада учествовали су са свега 45 % њиховог укупног броја. У периоду 1995-1998. овај показатељ налазио се на истом нивоу као код Мароканаца - класичне алохтоне групе, која се одликује у глобалу најлошијим показатељима сналажења у новој средини. Овако низак ниво запослености бивших Југословена средином прошле деценије објашњава се наглим приливом велике количине избеглица, које у првом периоду боравка у страном окружењу немају велике могућности за запослење (ТК, 2004).

Подаци из 2003. године указују на другачију слику - незапослено је седамнаест процената (бивших) југословенских досељеника. Тај проценат и даље је знатно већи у

односу на аутохтоно становништво (где се ради о 5 %), али и значајно мањи у односу на остале алохтоне групе (код којих је увек већи од 25 %). Процент незапослених (бивших) Југословена у Холандији је у периоду 2003-2006. године варирао између 17 и 20 % као последица економске кризе која је у том периоду захватила многе државе Западне Европе, па и Холандију. Релативно низак проценат незапослености бивших Југословена у односу на остале имигранте објашњава се високим постотком запослених жена – што код осталих алохтоних група није случај (Hessels T., 2005).

Наредна табела приказује проценат незапослености појединих алохтоних група у Холандији 2003. године, као и процентуално учешће запослених жена/мушкараца у укупном броју досељеника тог пола:

Табела 7. Незапосленост појединих алохтоних група (15-64 год) и учешће полова у њој 2003. године

	Бивши Југословени	Иранци	Сомалијци	Турци	Аутохтони
Укупан проценат незапослених	17	25	36	14	3
Процент запослених у укупном броју мушкараца	75	58	41	67	81
Процент запослених у укупном броју жена	56	42	17	32	59

(Hessels T., 2005)

Специфичност представља податак да мигранти из бивше Југославије посао комбинују са студирањем знатно чешће од осталих алохтоних група.

Када су примања у питању, народи бивше Југославије одликују се највишом просечном нето-зарадом од свих нових досељеничких група. Њихова просечна месечна нето-зарада 2003. године износила је 1420 еура - док се код Иранаца радило о 1269, а Сомалијаца 938 еура. Класичне досељеничке групе одликују се вишим просечним нето-примањима (Суринамци 1782, Турци 1566 и Мароканци 1467 еура месечно), што је последица дужег боравка у новој средини (Hessels T., 2005).

Двадесет осам процената бившег југословенског становништва у Холандији запослено је на функцији која захтева високошколску диплому. Овај проценат је знатно виши у односу на све остале алохтоне групе и налази се врло близу аутохтоном становништву, код којег се ради о 31 % (CBS, 2005).

Према подацима Централног бироа за статистику из 2003. године, 23 % становника старости 15-64 година пореклом са простора бивше Југославије примало је социјално издржавање. Са изузетком Суринамаца (21 %) и Антилијанаца (22 %), који холандски језик и културу познају као матерње, због чега се и интеграција одвија знатно брже, овај проценат је најнижи од свих етничких мањина у Холандији. Код Турака и Мароканаца ради се о 28 %, односно 27 %, код Ирачана 33 %, а Сомалијаца 34 %, док код аутохтоног становништва овај показатељ не прелази 12 % (Hessels T., 2005).

Интеграција и повратак

Процес интеграције досељеника из земаља бивше Југославије у Холандију текао је различитим током и довео до различитих резултата код првих југословенских миграната (“гастарбајтера”) на једној и досељеника новије генерације на другој страни.

Генерација досељена 60-их и 70-их година XX века може се оценити као средње интегрисана (ово не укључује малу скупину Словенаца у Лимбургу, који су

сасвим интегрисани у локално становништво). Ова група холандским језиком влада у ограниченој мери, одликује се нижим образовним нивоом и примањима, а у новој средини затекла је мање организован систем прихвата и укључења миграната у холандско друштво, па је у њему остала делимично изолована. Поред тога, значајан проценат гастарбајтера старије генерације живео је у уверењу да ће се вратити у домовину и није улагао у своје ново окружење, због чега је у старости праћен економским, социјалним и другим проблемима.

Нова генерација миграната, која се у Холандију доселила деведесетих година двадесетог века, у просеку је боље интегрисана. То је последица вишег образовног нивоа стеченог у земљи матици, као и бољих услова интеграције затечених у Холандији, па досељеници ове генерације данас спадају у најбоље интегрисане алохтоне групе.

Од 1998. године у Холандији је за све досељенике уведена обавеза похађања курса интеграције. Програм се састоји из интензивног курса језика у трајању од годину дана, као и усвајању основа на којима је изграђено и функционише холандско друштво. Курс је, као и све што га прати, финансиран од стране холандске државе и организује се при школским институцијама у свим већим насељеним местима. Успешност курса мери се завршним стандардизованим тестом.

У периоду 1998-2005. године 51 % досељеника из бивше Југославије у Холандији похађало је овај курс. Друга половина није обухваћена програмом из више разлога - избегавања курса, непостојања прихватилишта за децу курсиста (у мањим местима) и листе чекања. Три четвртине курсиста завршава га са успехом, а једна половина осваја и NT2-диплому (Nederlands als tweede taal – Холандски као други језик), потребну за упис на факултет на овом језику или добијање холандског држављанства. Четири од пет досељеника са простора бивше Југославије говори холандски језик средње добро до одлично, по чему су екс-Југословени, заједно са Иранцима, најбољи у односу на остале алохтоне групе. За разлику од тога, мигранти прве генерације често не владају холандским језиком у довољној мери чак ни после 30 година живота у Холандији.

Поменуто истраживање изведено 2003. године на групи од 3500 алохтоних становника Холандије показује да су народи бивше Југославије, заједно са Иранцима, у социјалном и културном погледу најбоље интегрисани у односу на остале нове досељеничке групе. То подразумева највећу учесталост контаката са аутохтоним становништвом у слободно време, ставове, однос према религији и слично. На питање да ли сматрају проблемом то да њихово дете има партнера холандског порекла, бивши Југословени се, заједно са Иранцима, по слободи схватања издвајају не само у односу на нове, већ и класичне групе миграната – за свега 3 % испитаних је то проблем, док се код осталих испитаних мигрантских група никада не ради о мање од 15 процената. Екс-Југословени се такође осећају у најмањој мери дискриминисаним и имају најпозитивније ставове о прихватању досељеника у у новој средини – 61 % слаже се са тврдњом да странци у Холандији имају једнаке шансе на успех као аутохтони, што је више него код свих осталих испитаних алохтоних група (Hessels T., 2005).

Тридесет један проценат имиграната југословенског порекла са својом децом често разговара на холандском језику. Једнак процент то не чини никада, док 39 % одговара са “понекад”. Испитаници свих осталих алохтоних група са својом децом холандски говоре у мањој мери од екс-Југословена - осим досељеника пореклом из бивших холандских колонија, у којима је холандски званичан језик.

Када се ради о контактима са аутохтоним становништвом у слободно време, мигранти југословенског порекла одликују се показатељима који одговарају суринамском и антилијанском становништву – једна трећина контактира најчешће са припадницима своје етничке групе, друга са аутохтоним становништвом, док једна

трећина има разноврстан круг контаката. Турски и марокански досељеници у Холандији у контакт са аутохтонима долазе знатно ређе од екс-Југословена, а индикативна је и чињеница да чак 46% аутохтоног становништва изјављује да никада не долази у контакт са алохтонима (CBS, 2005).

До избијања ратних сукоба на Балкану у последњој деценији прошлог века, у Холандији је постојала добро организована југословенска исељеничка организација. Са бројним регионалним испоставама, она се бавила организацијом школских, спортских, културно-уметничких и других активности. Удружење у том облику престало је са радом 1992. године, након чега су основана мања удружења. Она функционишу најчешће на локалном нивоу и њихова се активност не може упоредити са нивоом и интензитетом од пре 1992. године (Hesels, T., 2005).

Југословенско становништво у Холандији одржава интензивне контакте са матицом – често одлази у посету, а старије особе тамо проводе значајан део године. Код старијег становништва постоји такође и јака жеља за повратком, али их у томе спречавају социјални и економски фактори. Упркос (делимичној) политичкој стабилизацији региона, повратак у домовину још увек представља изузетак за највећи број становника са територије бивше Југославије. Са изузетком косовских избеглица, није забележен значајнији повратак југословенских досељеника у земљу матицу. Ре-емиграција постоји спорадично, нарочито у групацији старијих досељеника.

Холандски Закон о Ре-емиграцији, донесен 1999. године, предвиђа између осталог и редовна новчана средства за ре-емигранте, па је у периоду 2000-2004. године регистровано 630 особа југословенског порекла које су се трајно вратиле у домовину – што представља чак 26 % свих ремиграната у том периоду. Та бројка већа је од свих осталих алохтоних група – први испод (бивших) Југословена су Турци (21 %), затим Мароканци (18 %) и Суринамци (16 %). Број досељеника са простора бивше Југославије који користе овај закон из године у годину постаје све већи, што са осталим алохтоним групама углавном није случај (Eekelen van E., 2004).

Криминалитет

Када се ради о криминалу, бивши Југословени у Холандији уживају двојаку репутацију. Док са једне стране важе за у целини непроблематичну мањинску групу (у поређењу са, на пример, Мароканцима или Антилијанцима), са друге се налазе јаке и организоване екс-југословенске криминалистичке банде у градовима Рандстада.

Међурегионални истраживачки тим IRT Zuid-Nederland пријавио је 1996. године на десетине отмица, притисака, тежих облика насиља и ликвидација у које су били умешани мигранти пореклом из земаља бивше Југославије. Организација Risbo 2000. године бележи упоредиве цифре када се ради о броју бивших Југословена који су дошли у додир са холандском полицијом. Ниједно од поменутих истраживања није узело у обзир анализу учесника у криминалним делатностима по републикама, а последње поменуто указује на то да два од три почињена деликта подразумевају криминалне прекршаје без насиља (најчешће провала са економским мотивом). Сличан тип деликта чест је код свих емиграната бившег Источног блока (Hessels T., 2005).

Процент хапшења и затварања припадника свих алохтоних група у Холандији већи је од процента са којим они учествују у укупном становништву земље. Године 1999. екс-Југословени чинили су 2 % укупно ухапшених особа, док њихов удео у укупној популацији није био већи од 0,4 %. Ова диспропорција још је израженија код класичних алохтоних група (Мароканци су чинили 2 % популације и 8 % хапшења, Антилијанци-Арубљани 1% популације и 7 % хапшења, Суринамци 2 % популације и 9% хапшења), а када се ради о омладини, ове диспропорције су још веће (ТК, 2003).

Друга генерација алохтоних становника млађих од 20 година чешће се појављује у регистрима осумњичених него прва. Ово је случај са свим алохтоним групама у Холандији (CBS, 2005).

Холандски извори истичу да се висок број почињених кривичних дела не односи на југословенску мањину у целисти, већ на дистанциране криминалне групе, те да је потребна детаљнија анализа на ову тему. Као утврђена чињеница помиње се то да тзв. “југословенске банде“, за које се везују тежи облици криминалних дела, не воде порекло од југословенских досељеника (радника или избеглица), већ организованих међународних криминалних организација са пољем деловања у Холандији или особа које у Холандији бораве врло кратко или илегално (Hessels T, 2005).

Такође се истиче одсуство постојања организоване југо-мафије на нивоу целе земље – поједине локалне групе делују засебно и често су специјализоване у некој криминалној делатности, а међу тим групама успостављају се односи променљиве природе. Поред контаката на унутрашњем нивоу, успостављају се и они са криминалним групама из околних земаља (нарочито Белгије и Немачке), најчешће у смислу узајамне помоћи. За “Југосе“ (“Joego’s” – жаргон у употреби од стране полиције и подземља) се везује и већа спремност на покушај корумпирања полицијских и државних службеника него што је то случај са другим криминалним групама у Холандији (Bunt van de H., Fijnaut C., Nelen J., 1999).

Док се Франкфурт сматра престоницом југословенског криминала у Западној Европи, у Холандији је то Амстердам. “Некада смо имали Русе, сада су ту Југословени“, каже Патејн, бивши градоначелник Амстердама. Само 1990. године је у обрачуну амстердамске и франкфуртске банде екс-Југословена погинуло је 18 особа. Југословенске банде су активније на северу и истоку земље, него у њеним другим деловима.

Холандски полицијски извори наводе да су банде “Југоса“ у овој држави активне од почетка осамдесетих година. Као прва већа пљачка у њиховој организацији помиње се познати напад на јувелирницу Смита Ауверкерка у Амстердаму 1979. године. “Југоси“, међутим, нису више ситни криминалци – сада су умешани у трговину оружјем, белим робљем и дрогама, а контролишу и значајан део проституције у Амстердаму. Размотавање клупка многих злочина у Холандији деведесетих година прошлог века често доводи до Београда као седишта криминала, али неретко и високих функционера холандске полиције.

У извештајима се наводи да је екс-југословенско подземље у Холандији мање активно након смирења ратних дејстава на Балкану (Boom J., 2000).

Закључак

Мигранти са територије бивше Југославије представљају једну од мањих алохтоних група у Холандији. Досељени су претежно у два велика таласа, који се међусобно разликују по бројним карактеристикама. Упоредени са осталим алохтоним групама у овој држави, бивши Југословени одликују се једнима од најбољих демографских и социолошких показатеља. Показатељи степена интеграције сврставају их такође у најбоље интегрисане досељеничке групе.

Неки од проблема ове групе миграната у Холандији су висока стопа криминалитета и низ проблема карактеристичних за емигранте уопште (психолошки, социолошки, културолошки...). Напори холандске државе да смањи број усељеника увођењем повластица које подстичу повратак у земљу матицу на (бивше) југословенске досељенике делују успешније него на остале мигранте, али још увек у занемарљивој мери – највећи број се ипак одлучује за останак у новој средини.

Прилив нових досељеника стабилан је последњих неколико година, а с обзиром на рестриктивне мере мигрантске политике ове државе, у блиској будућности не треба очекивати значајније промене по овом питању.

ЛИТЕРАТУРА

- Boom J., (2000): **Chicago aan de Amstel**, De Groene Amsterdammer, 9.12. 2000.
- Bunt van de H., Fijnaut C., Nelen J., (1999): **Joegoslavische bendes in Nederland** – Inzake Opsporing on-line, Buro Jansen en Janssen, Amsterdam/Tilburg
- VRM (2005): **Een Gekleurd Beeld van Wonen – De woonsituatie van niet-westerse allochtonen in Nederland**, VRM 5140, Rotterdam
- Garssen J., Nicolaas H. en Sprangers A., (2005): **Demografie van de allochtonen in Nederland**, Bevolkingstrends 3e kwartaal, Centraal Bureau voor de Statistiek, Heerlen/Voorburg
- Eekelen van, E., (2004): **Wie maken er gebruik van de remigratiewet?**, Kwartaalbericht AOW, ANW en AKW 3e kwartaal 2004 / Sociale Verzekeringsbank, Amstelveen
- EUR (2003): **Integratiemonitor 2002 - Demografie**, SEOR-ISEO, Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam
- Keuzenkamp S., Merens A., (2006): **Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden**, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag
- Snel E., Boom de J., Burgers J., Engbersen G., (2000): **Migratie, integratie en criminaliteit – migranten uit voormalig Joegoslavië en voormalig Sovjet-Unie in Nederland**, RISBO, Rotterdam
- TK (2004): **Onderzoek integratiebeleid**, Tweede Kamer der Staten Generaal 28689, nr 11, Sdu Uitgevers, 's-Gravenhage
- TK (2003): **Rapportage Integratiebeleid Etnische Minderheden 2003**, Tweede Kamer der Staten Generaal 29203, nr 2, Sdu Uitgevers, 's-Gravenhage
- Hessels T., (2005): **Etnische groepen uit Bosnie & Herzegovina, Kroatie, Macedonien, Servië & Montenegro en Slovenië in Nederland, een profiel**, Ministerie van Justitie, Directie Coördinatie Integratiebeledi Minderheden, Den Haag
- Hessels T., (2005): **Voormalig Joegoslaven in Nederland**, Bevolkingstrends, 1e kwartaal, Centraal bureau voor de Statistiek, Heerlen/Voorburg
- CBS (2005): **Bevolkingstrends – Statistisch kwartaalblad over de demografie van Nederland**, Jaargang 53, 2e kwartaal 2005, Centraal Bureau voor de Statistiek, Heerlen/Voorburg
- CBS (2005): **Jaarrapport Integratie 2005**, SCP/WODC/CBS, Den Haag

MARIJANA JANČIĆ

S u m m a r y

MIGRANTS FROM THE FORMER YUGOSLAVIA IN THE NETHERLANDS

This paper deals with the emigrants from the former Yugoslavia on the territory of Holland nowadays. It presents their number, spatial distribution, history of migrations, gender, age, educational, confessional, employment structure and earnings, as well as criminal, integration and chances of return of this ethnic group to the country of origin. It emphasises the differences between the first and the second wave of migrations, as well as those between the first and the second generation of migrants. Based on the newest Dutch statistical reports and scientific papers, this paper offers a great number of demographical, sociological and specific data about the integration of this ethnic group. The migrants from the former Yugoslavia are constantly compared to the other allochthonous groups in the Netherlands, so it is possible to get an objective picture about their status among the other migrants and relations to the autochthonous population. The analyzed parameters show that former Yugoslavs are one of the best integrated immigrant groups in the Dutch society. Some of the problems of this ethnic group are the criminal and the typical problems of migrants. The efforts of Dutch state to reduce the number of allochthonous population are more effective on the former Yugoslavs than all the other allochthonous groups in the Netherlands, but still the most of them decide not to re-emigrate to their country of origin.